

УДК 351.711

Блага В.В.*кандидат економічних наук, доцент**Харківського національного автомобільно-дорожнього університету***Благой В.В.***кандидат економічних наук, доцент**Харківського національного автомобільно-дорожнього університету***Тихомирова А.О.***студентка**Харківського національного автомобільно-дорожнього університету*

ГЕНДЕРНА ДИСКРИМІНАЦІЯ ЯК ПЕРЕШКОДА НА ШЛЯХУ ДО РОЗВИТКУ НАЦІЇ

GENDER DISCRIMINATION AS A PREVENTION TOWARDS DEVELOPMENT OF THE NATION

АНОТАЦІЯ

У роботі проаналізовано Індекс гендерної нерівності, основні фактори, що впливають на його значення, його рівень в Україні та світі. Виявлено основні причини гендерної нерівності на ринку праці в Україні, запропоновано методи її подолання.

Ключові слова: гендерна нерівність, ринок праці України, Індекс гендерної нерівності, світовий ринок праці, гендер.

АННОТАЦІЯ

В работе проанализирован Индекс гендерного неравенства, основные факторы, влияющие его на значение, его уровень в Украине и мире. Выявлены основные причины гендерного неравенства на рынке труда в Украине, предложены методы его преодоления.

Ключевые слова: гендерное неравенство, рынок труда Украины, Индекс гендерного неравенства, мировой рынок труда, гендер.

ANNOTATION

In this paper, the Gender Inequality Index was analyzed; the main factors influencing the Index value; its level in Ukraine and in the world; revealed the main causes of gender inequality in the labor market in Ukraine; proposed methods of overcoming it.

Keywords: gender inequality, labor market of Ukraine, index of gender inequality, world labor market, gender.

Постановка проблеми. Питання гендерної нерівності на сучасному етапі розвитку суспільства є дуже важливим складником соціального та економічного розвитку держави. Гендерна нерівність є одним із тих факторів, що заважають розвитку країни. По-перше, це позначається на втратах від підвищеної дитячої смертності і захворюваності: низький рівень імунізації дітей безпосередньо пов'язаний із рівнем освіти матері, її доходу, самостійності. По-друге, чим нижче рівень освіти матері (особливо це стосується неповних сімей), тим нижче рівень її заробітної плати та розмір інвестицій у людський капітал дітей і віддача від їх освіти. Через вищезазначені причини все більш актуальним стає питання зайнятості жінок у економічній системі світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, що досліджується, присвячено багато праць як вітчизняних, так і зарубіжних авторів, серед яких: Дж. Анкер, Дж. Батлер [1], Т. Бек, О. Верлан [2], К. Делфі, К. Кімелл, С. Айвазова,

О. Вороніна, І. Жеребкіна, О. Здравомисловий, Е. Мезенцева, Г. Герасименко, О. Грیشнова, К. Левченко, Е. Либанова, О. Макарова, Т. Марценюк, Т. Мельник, Н. Чухим та багато інших.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на очевидний прогрес, гендерна дискримінація, як і раніше, охоплює багато сфер суспільства. Наприклад, у сфері доступу до ресурсів і розпорядження ними, у сфері економічних можливостей, у сфері влади та представлення інтересів. Із цієї причини досягнення гендерної рівності стає центральним показником розвитку кожної країни.

Мета статті полягає в аналізі ринку праці світу та України за допомогою Індексу гендерної нерівності, виявленні основних причини гендерної нерівності на ринку праці в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Неурядова організація «Всесвітній економічний форум» (ВЕФ) запропонувала кількісний вимірник рівноправності статей – Індекс гендерної нерівності (Gender Gap Index) [3]. Починаючи з 2006 р. аналітики ВЕФ оцінюють значення цього Індексу для більшості країн світу, чергову доповідь було опубліковано в кінці 2016 р. Індекс ураховує розрив між чоловіками і жінками в економічній, політичній та інших сферах, а також тенденції його зміни в часі. На думку авторів дослідження, протягом минулого десятиліття світ дуже повільно просувався шляхом повної реалізації потенціалу жінок. Індекс покликаний допомогти країнам у пошуку ефективних шляхів подолання гендерного розриву.

Гендерний розрив оцінюється в чотирьох критичних сферах нерівності між чоловіками і жінками [3]:

- участі й можливості в економічній сфері (дані про розрив у заробітній платі чоловіків і жінок, участі в прийнятті рішень, доступі до висококваліфікованої зайнятості та ін.);
- освіти (дані про гендерні відмінності в доступності всіх ступенів освіти);

- здоров'ї та тривалості життя (дані про відмінності в очікуваній тривалості здорового життя і співвідношенні статей при народженні);
- участі в політичному процесі (дані про гендерне представництво в органах влади).

Під час побудови Індексу гендерної нерівності використовуються 14 параметрів (табл. 1). Кожен показник входить із певною вагою в проміжний індекс за одною з чотирьох зазначених сфер (підіндекс). Потім будується зведений Індекс гендерної нерівності. Бали, набрані країнами в рейтингу гендерної рівноправності, можуть розглядатися як процентний еквівалент усунутого розриву між чоловіками і жінками, де 1, або 100%, означає повну рівність, а 0 – повну нерівність.

Треба підкреслити, що індекс відображає саме розрив між статями незалежно від рівня того чи іншого показника. Наприклад, країна, в якій рівень освіти чоловіків і жінок однаково низький, матиме високе значення індексу, оскільки в ній немає гендерних відмінностей у доступі до освіти.

Доповідь ВЕФ про гендерну нерівність за 2016 р. включає дані по 144 країнам, причому 107 країн брали участь у всіх дослідженнях із 2006 р.

За даними дослідження 2016 р. [3], жодна країна не досягла повної рівноправності між чоловіками і жінками. Найбільший прогрес спостерігається у сфері здоров'я та освіти, глобальні значення відповідних підіндексів – 96 і 95 (тобто гендерний розрив подолано відповідно на 96% і 95%). Гендерний розрив в економічній і політичній сферах залишається значним – 59% і 23%, відповідно (рис. 1). Зведений Індекс гендерної нерівності становив у 2016 р. 68%.

Протягом усіх років, упродовж яких розраховувався Індекс гендерної нерівності, світовий рейтинг очолюють чотири країни: Швеція, Норвегія, Фінляндія та Ісландія, остання займає першу строчку вісім років поспіль.

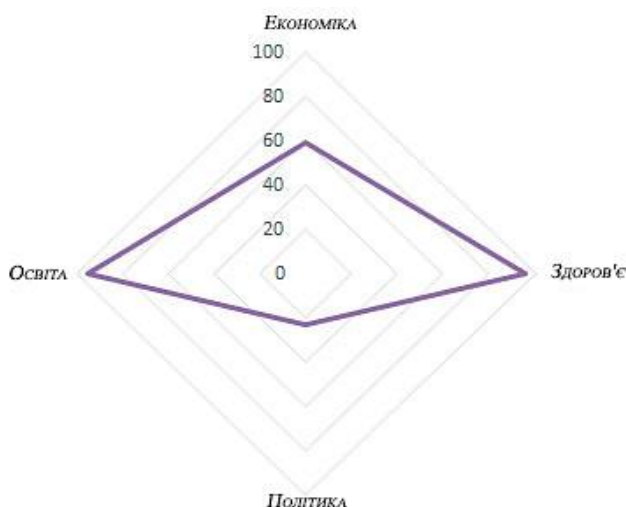

Рис. 1. Глобальні підіндекси гендерної нерівності в чотирьох сферах, 2016 р. (100 – повна рівність, 0 – повна нерівність) [3]

У 2016 р. в першу п'ятірку країн потрапила навіть африканська Руанда. Розрив між жінками і чоловіками в країнах – лідерах рейтингу становить менше 20%. Відрив повинен забезпечуватися передусім за рахунок найвищих значень підіндексу гендерної нерівності в політичній сфері, тобто тут найменші в світі різниці у ступені участі чоловіків і жінок в органах влади й управління. У Руанді 64% місць у парламенті зайнято жінками – це найвищий у світі показник.

У 64 країнах ступінь усунення гендерного розриву становить від 70% до 80%. У нижній частині світового списку знаходяться країни, яким удалося скоротити розрив тільки на 50–60%, до них належать Ємен (0,516), Пакистан (0,556), Сирія (0,567), Саудівська Аравія (0,583), Чад (0,587), Іран (0,587) і низка інших країн.

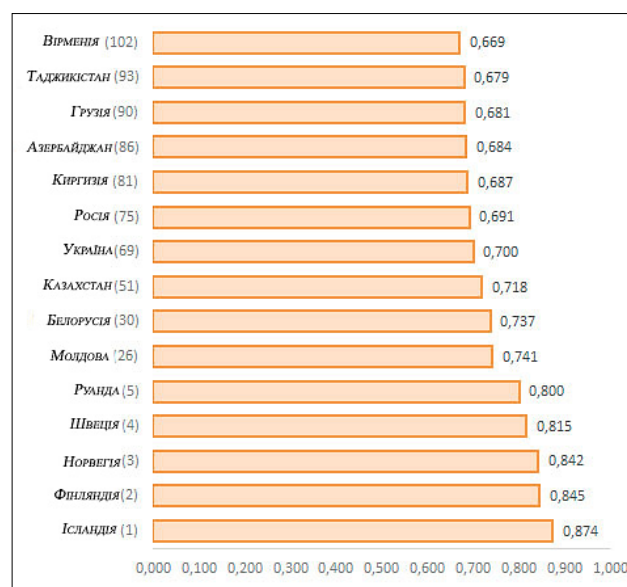

Рис. 2. Індекс гендерної нерівності в 2016 р. У дужках – місце країни в глобальному рейтингу (1 – повна рівність, 0 – повна нерівність) [3]

У розрізі регіонів світу надалі по шляху повної ліквідації гендерної дискримінації просулася Західна Європа, до повної рівності їй не вистачає 25% (рис. 3). Найбільша гендерна нерівність спостерігається на Близькому Сході й у Північній Африці. Регіон Східної Європи і Центральної Азії за рівнем гендерної нерівності можна порівняти з Латинською Америкою. Як можна побачити з рис. 3, Західна Європа характеризується найменшим гендерним розривом.

Серед пострадянських країн, не враховуючи Прибалтику, найкраща ситуація в Молдові (26-е місце) і Білорусі (30-е місце) [1]. Обидві країни демонструють прогрес в економічній сфері, а Молдова виглядає краще інших пострадянських країн із погляду участі жінок у політичному процесі. 28% міністерських постів у Молдові займають жінки. Казахстан займає 51-е місце в глобальному рейтингу.

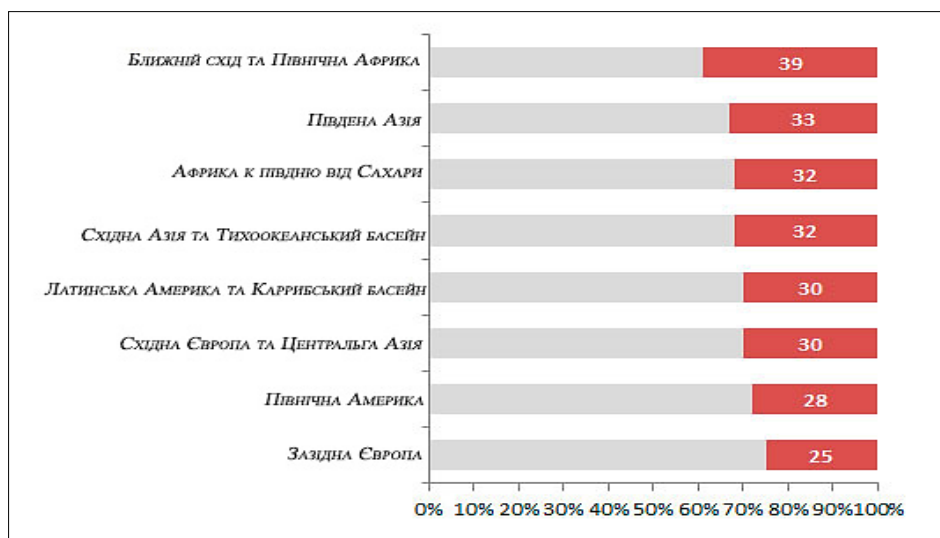

Рис. 3. Величина гендерного розриву в регіонах світу, %, 2016 р. [3]

Україна всі роки займала невисокі позиції, у 2016 р. наша країна перебувала на 53-му місці зі 144-х. В Україні зберігається гендерна дискримінація в економіці (великі відмінності в оплаті праці чоловіків і жінок), але особливо погано йдуть справи в політичній сфері, політичний підіндекс дорівнює всього 7% за середньосвітового значення 23%. На момент розрахунку Індексу гендерної нерівності в Україні всього 14% місць у парламенті належало жінкам, а на міністерських посадах частка жінок була й того менше – 6%.

Отже, країни, які хочуть залишатися конкурентоспроможними, повинні розглядати гендерну рівність як невід'ємну частину розвитку їх людського капіталу [4].

Важливу роль у підтриманні гендерної нерівності відіграє саме стереотипне мислення щодо положення чоловіків та жінок на підприємстві та в житті у цілому. Дуже важливо для країни підвищувати суспільні інститути, особливо інститути гендерної рівності [5].

Зниження гендерної нерівності на ринку праці в Україні в стратегічній перспективі дасть змогу вирішити проблеми нерівності доходів чоловіків і жінок, сприятиме вирівнюванню внутрішньосімейних позицій і підвищення рівня життя у цілому [6].

Аналітики Goldman Sachs у своєму докладі «Жінки тримають півсвіта» зробили висновки, що підвищення економічної зайнятості жінок дає позитивні результати для ВВП країни. Вони відзначили, що скорочення гендерного розриву в рівні зайнятості може дати від 0,3% до 1,5% щорічного приросту ВВП і від 4% до 20% приросту доходу на душу населення до 2030 р. Звісно, найвищий приріст покажуть країни, де індекс гендерної нерівності є низьким, та найменший – де багата кількість жінок уже представлена на ринку праці.

Також зайнятість жінок на керівних посадах має добрий вплив на керівництво у цілому: за

даними соціологічних досліджень, жінки менш схильні до неправомірних дій (на 4–9%, ніж чоловіки); жінки найчастіше виносять до обговорювання соціальні питання, рішення яких призведе до поліпшення роботи підприємства [7].

Висновки. Проблеми гендерної дискримінації на ринку праці, що не обійшли нашу державу, накладають негативний відбиток на економічний розвиток країни та нації. Важливу роль у підтримці гендерної нерівності відіграє саме стереотипне мислення щодо положення чоловіків та жінок в економічній системі та в суспільному житті.

Враховуючи вищесказане, можна зробити такі висновки щодо гендерної ситуації на ринку праці України:

1. На ринку праці України виявлено суттєві відмінності між чоловічою та жіночою зайнятістю, специфічною особливістю яких є дискримінація жінок.

2. Найбільш високооплачувані галузі зайняті чоловічою робочою силою, отже, рівень доходів чоловіків вище за рівень доходів жінок.

3. Основною причиною гендерної нерівності оплати праці є гендерна сегрегація, відмінними рисами якої на ринку праці є:

- поділ галузей регіону на «чоловічі» і «жіночі» з явною перевагою перших;
- збільшення розриву в рівнях доходів чоловіків і жінок.

4. Перевага чоловічої робочої сили переважно зумовлена «стереотипізацією» роботодавців держави, яке проявляється в гендерних стереотипах щодо невисоких результатів робіт, виконуваних жінками. Отже, можна говорити про те, що однією з причин обмеження жінок на ринку праці є неефективна система керівництва в основних галузях економічної діяльності країни.

Розрив між стереотипами і реальними обставинами, протиріччя між суспільними нормами і вимогами реальних суспільних систем гальму-

ють розвиток нації. Вона потрапляє в замкнуте коло: стереотипи підтримуються дискримінаційною практикою, а практика, своєю чергою, підтримує навіть ті стереотипи, для існування яких уже й немає реальних економічних умов. Зниження гендерної нерівності на ринку праці в Україні в стратегічній перспективі дасть змогу вирішити проблеми нерівності доходів чоловіків і жінок, сприятиме вирівнюванню внутрішньосімейних позицій і підвищенню рівня життя у цілому.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дж. Батлер Гендерное регулирование. URL: <https://goo.gl/2gsXXB>.
2. Верлан О. Проблеми гендерної рівності в політичній системі України. Теорія і практика гендерного виховання студентської молоді: досвід, проблеми, перспективи: збірник матеріалів Міжнародної наук.-практ. конференції (Запоріжжя, 11–12 листопада 2004 р.). Запоріжжя, 2004. С. 10–19.
3. The Global Gender Gap Report 2016. URL: <https://goo.gl/uhUASd>.
4. Гендерний аналіз Українського ринку праці / В.В. Блага, К.А. Доломан, Є.А. Гордієнко. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип. 11. С. 105–108.
5. Глобальний рейтинг гендерної рівності: українкам до рівноправ'я ще далеко. URL: <http://www.dw.de>.
6. Василькова Р.В. Женская безработица в Украине. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/>.
7. Гендерные стереотипы тормозят экономический рост. URL: <https://goo.gl/LHguZu>.